N:o 27.

Ank. till Riksdagens kansli den 21 mars 1900 kl. 2 e. m.

Betänkande, i anledning af väckta motioner rörande hvitbetssockertillverkningsafgiften och tullen å socker.

Enligt §§ 1 och 2 i kongl. förordningen om beskattningen af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sistnämnda § sådan den lyder enligt kongl. kungörelsen den 15 maj 1896, skall för all tillverkning af hvitbetssocker erläggas tillverkningsskatt i förhållande till det utbyte i råsocker, som de för tillverkningen använda hvitbetor antagas hafva lemnat, hvarvid iakttages, att 100 kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lemna ett utbyte af 10,5 kilogram socker; och skall tillverkningsskatten utgöra hälften af gällande tullsats för utländskt råsocker af mörkare färg än n:o 18 af den i verldshandeln gällande holländska standard. Tullsatsen å sådant socker utgör för närvarande 23,5 öre för kilogram, i följd hvaraf tillverkningsskattens nuvarande belopp uppgår till 11,75 öre för kilogram af det beräknade utbytet af råsocker. För raffineradt socker och för oraffineradt, till färgen icke mörkare än n:o 18 af ofvannämnda holländska standard, utgör tullsatsen 33 öre för kilogram.

I tre inom Andra Kammaren väckta motioner, n:o 16 af herr *J. Byström*, n:o 22 af herrar *O. Anderson* i Hasselbol och *A. H. Göthberg*, uti hvilken motion två andra af kammarens ledamöter instämt, samt n:o 88 af herr *J. H. G. Fredholm*, hafva förslag framstälts i syfte

att hvitbetssockertillverkningsafgiften måtte afskaffas och tullen å socker i sammanhang dermed nedsättas.

Så föreslår herr Byström, att Riksdagen måtte besluta,

att hvitbetssockertillverkningsafgiften skall från den 1 januari 1901 upphöra; och

att ifrån samma tid tullafgifterna skola bestämmas för raffineradt socker och för socker icke mörkare än n:o 18 holländsk standard till 18,50 öre för kilogram samt för oraffineradt socker till 11,75 öre för kilogram.

I de två öfriga motionerna föreslås, att Riksdagen måtte aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan,

enligt herrar Andersons och Göthbergs motion,

det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna afskaffas och sockertullarne i samband dermed sänkas till sådant belopp, att de bereda sockerindustrien ett tillräckligt och väl afpassadt tullskydd, samt till Riksdagen göra den framställning, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning;

samt enligt herr Fredholms motion,

det täcktes Kongl. Maj:t till nästkommande Riksdag framlägga förslag till hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och i samband dermed till sockertullarnes sänkande till sådana belopp, att de bereda hvitbetssockertillverkningen ett tillräckligt men väl afpassadt tullskydd.

Motiveringen i motionerna är af följande lydelse:

A. i herr Byströms motion:

»En ganska allmän klagan har den senare tiden försports öfver att lefnadsskostnaderna äro så dyra i vårt land.

Denna klagan har tagit sig uttryck dels i lönestrider mellan arbetare och arbetsgifvare på en del håll, enär de förra ansett sig behöfva högre dagspenning för att kunna som sig bör försörja sig och de sina, och dels i petitioner, som framstälts af tjenstemän och betjente om löneförhöjning eller dyrtidstillägg inom snart sagdt alla statens högre och lägre embeten och verk.

Petitionärerna framhålla bestämdt, att såsom lefnadskostnaderna nu äro här i landet, är det ytterligt svårt att kunna reda sig på de inkomster de hafva.

Sällan eller aldrig torde på en gång från så många håll och

så allmänt krafvet på löneförhöjning eller dyrtidstillägg hafva framstälts som nu.

Naturligtvis måste något göras för att komma dessa många svagt aflönade arbetare i statens tjenst till hjelp. Men behöfliga och möjliga åtgärder synas mig dessutom böra vidtagas för att åtminstone i någon mån tillmötesgå äfven de breda lager, som i likhet med de andra klaga öfver dyra tider och ropa på billigare lefnadsförnödenheter.

Likasom det gångna seklets senaste år utmärkt sig bland annat för ett högljudt skri öfver dyra tider och ett starkt kraf på bättre lönevilkor, så torde det väl blifva en af Riksdagens uppgifter på det nu begynta seklets första år att undersöka orsakerna till dessa kraf och se till, hvad som kan göras för att afhjelpa dem.

Att ensamt på löneförhöjningarnas eller dyrtidstilläggens väg tänka sig kunna fylla dessa behof torde ej låta sig göra, utan måste man nog i den mån det är möjligt söka åstadkomma billigare lifsförnödenheter. Detta senare bör kunna ske derigenom, att Riksdagen borttager någon eller några af de många indirekta skatter, som nu drabba landets alla inbyggare, men tyngst och känbarast dem, som hafva den svagaste bärkraften. Det kan nemligen under nuvarande förhållanden icke vara med billighet och rättvisa förenligt att utefter hela linien orubbligt fasthålla vid ett indirekt skattesystem, som så väsentligt bidrager till att flere artiklar bland de oundgängligaste lifsförnödenheterna här i landet äro tjugufem procent dyrare än till exempel i vårt grannland Danmark.

En af de vägar, man nu bör kunna taga för att åtminstone i ett fall söka nedbringa lefnadskostnaderna, vore att afskaffa hvitbetssockertillverkningsskatten och samtidigt nedsätta tullen å socker.

Denna åtgärd, som enligt mitt och mångas förmenande skulle medföra många afsevärda fördelar för vårt land och folk, har för öfrigt i Riksdagen under en följd af år haft lifliga förespråkare. Så hafva till exempel motioner om hvitbetssockertillverkningsskattens upphäfvande väckts vid riksdagarne:

1879 af herr Lasse Jönsson i Sandby,
1886 af herrar Nils Persson i Vadensjö och M. Dahn,
1890 af herr F. G. Björck,
1896 af herr J. H. G. Fredholm,
1897 af herr J. A. Fjällbäck,
1898 af herrar C. F. Wærn, A. H. Göthberg och O. Anderson och
1899 af herr C. F. Wærn.

Och alldeles säkert kommer denna fråga att allt kraftigare tränga sig fram i Riksdagen, till dess hon får sin lösning.

De, som ifra för accisens och sockertullens bibehållande, hafva ofta framhållit, att den fördel, som skulle uppstå för de konsumerande genom borttagandet af denna skatt och tull, förnämligast skulle komma de förmögnare till godo, enär de anses vara de egentliga sockerförbrukarne. Det kan ju nu vara så, och genom att i lag betrygga höga pris kan man naturligtvis också fortfarande bevara sockret förnämligast åt denna samhällsklass, som ju också har många andra fördelar framför sina medmenniskor; men om en dylik lagstiftning är klok och rättvis, det är en annan sak. Frågan är emellertid icke om hvem, som konsumerar mest af sockret, utan om hvem, som vinner mest genom billigt pris, och vare sig att detta sker genom vunnen frihet från umbärandets tvång eller genom besparing af utgifter, så är det väl den mindre bemedlade, som får de större fördelarne.

Skulle emellertid Riksdagen anse sig böra borttaga skatten och nedsätta tullen på sockret, så att det komme att betinga sådant pris, att äfven arbetsklassen eller den mindre bemedlade befolkningen kunde komma i tillfälle att få begagna litet mera socker under sitt sträfsamma lif, icke tror jag, att någon derför behöfver befara, att den då finge det allt för godt.

Att göra sockret billigare för vårt folk skulle säkerligen äfven hafva nytta med sig i så måtto, att förbrukningen af detsamma skulle kunna undanträngа förtärandet af åtskilligt, som måste anses skadligt. På tal om fördelarne af billigt pris på sockret yttrade också en läkare i Riksdagen för ej länge sedan följande beaktansvärda ord:

'Sockret är verkligen ett födoämne och icke blott en lyxartikel, som hufvudsakligen konsumeras af de rika och förnäma. Det är möjligt, att deras konsumtion af socker är större än de fattigas, men det borde icke vara så; äfven allmogen och de fattiga i allmänhet borde konsumera mera socker, ty menniskokroppen behöfver kolhydrater för att lefva, och sådana kunna vi icke få i renare och mera närande form än genom socker. Det är nog sant, att många skaffa sig respiratoriska näringsämnen på andra vägar, t. ex. genom spritvaror, men detta är ett mycket dåligt sätt bland annat derför, att det icke uppfyller ändamålet. Men fastän sprit är af tvifvelaktig betydelse såsom respiratoriskt födoämne, så begagnas det dock, på grund af det instinktmessigt kända behofvet af respiratoriska näringsmedel, af många såsom ett sådant. Om socker kunde blifva billigare och på grund deraf mera än nu blefve användt af de fattigare, så tror jag, att konsumtion af

spritvaror mer och mer skulle aftaga, och derför anser jag, att den föreliggande motionen äfven ur nykterhetsvänlig synpunkt bör förordas.'

Hvitbetssockertillverkningsafgiften borde borttagas äfven af det skäl, att vi numera icke hafva sådana skatter i andra fall, än då det är frågan om tillverkning af en vara, som anses i ett eller annat afseende farlig, såsom till exempel bränvinet. Men sockret kan ju icke betraktas såsom någon farlig vara. Förr funnos visserligen sådana, som ansågo sockret böra med stor varsamhet förtäras, ty det troddes i ett eller annat afseende vara skadligt, men numera anses det vara ett helsosamt och närande ämne, och som sådant borde det också i betydligare grad, än nu är fallet, komma folkets breda lager till del. Och skall man i något afseende kunna göra en liten lättnad i vårt eljest för mången så ytterst tunga indirekta skattesystem, skulle det väl vara just rörande sockret, såsom också för ej länge sedan framhölls af en mera betydande talare i Riksdagens Första Kammare, då han yttrade: 'Svårligen kan något annat ämne finnas, som så lämpar sig för nedsättning i derför till staten ingående afgift.'

Hvitbetssockertillverkningsskattens borttagande och sockertullens motsvarande nedsättning skulle i väsentlig grad befrämja jordbruket i betodlaredistrikten i vårt land. Blefve sockret billigare, så blefve naturligtvis dess åtgång större både i fråga om konsumtionen inom landet och med hänsyn till sockerexporten i en eller annan form, och ju större sockeråtgången blir, desto mera behöfves det af de jordbruksproduktor, som erfordras för sockerproduceringen.

Billigare socker skulle utan tvifvel, såsom flere gånger framhållits, kunna i väsentlig grad bidraga till åstadkommandet af nya industrigrenar i vårt land. Dessa skulle kunna blifva af synnerligt stor betydelse för våra hem och för vår export. Vi hafva i vårt land en myckenhet bär af bästa beskaffenhet. Af dem skulle kunna beredas vigtiga artiklar såväl för hushållet som för export. Men dessa bär få nu antingen ruttna bort eller — utom hvad som användes till husbehof — i vissa fall exporteras som råvara till utlandet för att der med tillhjelp af ett billigt socker undergå beredning eller förädling. Sedan återsändes ej så litet hit för att af oss återköpas i en eller annan form till högt pris.

Om sockret, hvilket ju är så nödvändigt vid syltning, tillverkandet af saft m. fl. produkter, som kunna åstadkommas genom bär, blefve möjligt att åtkomma för de mindre bemedlade, skulle, derom är jag öfvertygad, bland andra tusentals fattiga barn komma att ur våra vackra skogars rika sommarförråd framskaffa de värdefullaste lifs-

förnödenheter till lättnad äfven för mången ekonomiskt bekymrad fader och moder.

Vidare hafva vi en mängd trädgårdsfrukt, som skulle kunna konserveras, och stora trakter i vårt land lemna goda förutsättningar för en utvidgad, storartad och framgångsrik trädgårdsskötsel och fruktodling.

Men härvid har frågan om billigare socker en icke ringa betydelse. Danmark, Tyskland och England hafva mycket att i detta stycke lära oss.

I en del andra länder är också tillverkningen af kondenserad mjölk en lönande industri. Exempelvis Norge exporterar af denna artikel för millioner kronor årligen. Äfven i vårt land borde kunna åstadkommas en liknande industri. Men skall så ske, måste man söka möjliggöra förutsättningarna derför, och bland dem är billigare socker en af de vigtigaste.

Den åtgärd, som föreslås i denna motion rörande sockret, rubbar ej i något afseende det protektionistiska systemet. En af de mera kända protektionisterna i Andra Kammaren yttrade också, då denna fråga senast behandlades: 'Jag för min del kan icke förstå, att skilnaden mellan dessa båda system' (nemligen protektionismen och frihandeln) 'har något sammanhang, åtminstone direkt, med den föreliggande frågan'. Tullvännerna borde sålunda såsom sådana icke längre ha något emot den reform, som härmed påyrkas.

Hvad slutligen angår den statsfinansiela sidan, som i detta fall anses utgöra en den vigtigaste faktor, så synes mig, att den bör tillåta borttagandet af accisen och motsvarande nedsättning i sockertullen; och om den icke i dessa statskassans öfverskottsdagar tillåter detta, då må man väl fråga: när skall den kunna tillåta en så behöflig och nödvändig reform som denna?

Att emellertid statens ekonomi skulle tåla vid den minskning i inkomster, hvilken skulle uppstå, om accisen borttoges och sockertullen nedsattes, synes vara säkert. Detta har också kraftigt och öfverbevisande framhållits vid 1899 års riksdag af presidenten C. F. Wærn i en af talrika siffror och finansiela uträkningar åtföljd motion, n:o 29 i Första Kammaren. Till den 'omfattande och sakrika motiveringen' i denna herr Wærns motion skulle vi önska hänvisa, synnerligast som de skäl han framstälde icke kunde vederläggas vare sig af utskottet eller af enskilde talare i kamrarne.

Visserligen ha statsutgifterna hastigt ökats under de senaste åren, men så hafva också statsinkomsterna växt i betydlig grad. De senare hafva, tack vare det indirekta beskattningssystem, som vi nu följa, ökats

så, att statskassan lyser år efter år med ett alldeles otroligt stort öfverskott.

Skulle emellertid statskassan med tiden behöfva inkomster genom nya skatters påläggande på den grund, att accisen och delvis sockertullen nu borttagas, är det min lifliga öfvertygelse, att det finnes andra områden, der en behöflig inkomst kan beredas staten. Tobak och rusdrycker och en del andra föremål kunde ju härvid komma i åtanke.

Enär hvitbetssockertillverkningsafgiften blifvit bestämd till hälften af tullen å råsocker, mörkare än n:o 18 holländsk standard, så bör, när afgiften afskaffas, nämnda tull till hälften nedsättas och således från nuvarande 23,5 öre blifva 11,75 öre per kilogram.

Huru snart accisens upphörande och sockertullens nedsättning böra träda i kraft, om denna åtgärd beslutes af Riksdagen, är för mig ej lätt att säga. Från allmänhetens synpunkt vore det önskvärdt, att det skedde så snart som möjligt. Råsockerfabrikanterna deremot behöfva naturligtvis någon viss tid för att kunna afsätta det med afgift belagda betsockret. Enligt hvad som yttrades i Riksdagen, då denna fråga senast förevar, torde man kunna och böra bestämma tiden till början af nästa år.»

B. i herrar Anderssons och Göthbergs motion:

»På senare tiden har man vid åsättande af tullar eller skatter haft till syftemål att antingen bereda statsverket inkomster eller skydda någon viss näring, som utan sådant skydd ej kunnat existera. Deremot har man ej velat beskatta produktionen af en vara, som visat sig nyttig och nödig för den stora allmänheten.

Ett undantag härifrån utgör dock sockerfabrikationen i vårt land, på hvilken man lagt en ganska dryg tillverkningsskatt, som gör, att den tillverkade varan hålles i ett mycket högt pris.

Så länge statsverket var i behof af ökade inkomster, som nödvändigt måste tagas genom högre beskattning, kunde skatten på hvitbetssockertillverkningen försvaras, men såsom nu är förhållandet, att stora öfverskott hvarje år visa sig i statskassan, är det på tiden, att dylika föråldrade bestämmelser upphäfvas, ty det kan hvarken vara rätt eller klokt att beskatta befolkningen så, att statskassan skall flöda öfver, så mycket mindre, som beskattningen trycker tungt på de mindre bemedlade, som hafva liten eller ingen bärkraft.

Den högt aktade, numera aflidne president C. F. Wærn, dåvarande ledamot af Riksdagens Första Kammare, framhöll, i motioner vid 1898

och 1899 årens riksdagar n:o 35 och n:o 29, till hvilka motioner vi taga oss friheten hänvisa, nödvändigheten af att tillverkningsskatten å socker afskaffades och i sammanhang dermed nedsättning af tullen å detsamma. Dervid betonades betydelsen af en sådan åtgärd för fabrikation af lifsförnödenheter, deri socker ingår såsom en hufvudbeståndsdel.

Undertecknade, som äfven vid 1898 års riksdag motionerade om nedsättning af tullen och accisen å socker, bedja att få hänvisa till motiveringen för densamma äfvensom till den debatt, som då fördes i Andra Kammaren.

Vidare taga vi oss friheten hänvisa till den af herr Fredholm vid förra årets riksdag till bevillningsutskottets betänkande n:o 15 bifogade reservation, hvari hemställdes om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående afskaffande af sockeraccisen.

Såsom ytterligare skäl för denna vår framställning vilja vi framhålla den stegring i priset på lifsförnödenheter, som på senare tiden gjort sig känbar och som enligt vår mening svårast drabbar den fattigare delen af befolkningen.

Utan att ingå i några närmare detaljer rörande denna sak, vilja vi endast påpeka, att enligt vår åsigt detta är ett sätt att i någon mån lätta bördan för den mindre bemedlade; ty att sockret numera blifvit en nödvändighetsvara, torde väl ej någon på allvar kunna bestrida.

Då denna fråga är af så stor betydelse ej endast för staten och den stora allmänheten, utan äfven för sockerindustrien, tilltro vi oss ej kunna föreskrifva bästa sättet för dess slutliga lösning, utan anse, att den bör ställas under regeringens ompröfning för att sedan inkomma till Riksdagen.»

C. i herr Fredholms motion:

»På de gamla ståndsriksdagarnes tid betraktade man sockret som ett synnerligen lämpligt föremål för tullbeskattning. Sockret tillverkades då ej till någon nämnvärd myckenhet inom landet, i följd hvaraf sockertullarne nära nog i sin helhet kommo statsverket till godo, och då man tillika på den tiden ansåg sockret vara en öfverflödsartikel, tvekade man ej att åsätta sockret en mycket hög tull. År 1868, då nu gällande tullsatser å socker trädde i kraft, infördes 18,821 ton socker, deraf omkring 23 proc. raffinad, samt 2,117 ton sirup, och belöpte sig tullinkomsten för denna införsel till 4,951,688 kronor, eller fördelad på rikets folkmängd till 1,19 kr. pr hufvud.

Under den tid, som sedan dess förflutit, hafva förenämnda förhållanden undergått en fullständig omgestaltning. Den utveckling, råsockerindustrien inom landet tagit, har numera nått den höjdpunkt, att densamma under normala förhållanden kan fylla landets hela behof af socker, och tillika har sockret blifvit en nödvändighetsvara, hvilken såsom närings- och konserveringsämne i våra dagars hushållning intager en plats, som förr i tiden var saltet ensamt förbehållen.

Genom dessa omgestaltningar hafva sockertullarne förlorat sin ursprungliga egenskap af finanstull och i stället blifvit en skyddstull. Men obekymrad om denna sockertullarnes så väsentligt förändrade natur, har Riksdagen allt sedan 1868 bibehållit dem oförändrade med undantag för åren 1873—78, då de sänktes till samma belopp, hvarmed de utgingo 1858—67, eller för råsocker till 18 öre per kilogram. De nu för socker gällande tullsatser, hvilka, då de åsattes, icke utgjorde mer än 45 proc. af varuvärdet, utgå nu i följd af ständigt fallande pris å socker med 120 proc. af dettas varuvärde. Verkan af att man bibehåller tullen å socker vid oförändradt belopp har med hänsyn till priset å socker sålunda blifvit alldeles densamma, som om man under de förgångna trettio åren skulle hafva höjt tullen $2\frac{2}{3}$ gånger i förhållande till varans värde.

Olägenheterna af uraktlåtenheten att icke ändra sockertullarne i jembredd med ändrade förhållanden hafva också under hela det nya representationsskicket icke varit förbisedda. Redan vid dettas början, då socker i nämnvärd utsträckning började tillverkas inom landet, uppmärksammade man vådan af att bereda denna tillverkning ett allt för högt tullskydd. Men af hänsyn till den inkomst, statsverket hemtade af sockerskatten, ville man ej göra någon ändring i sockertullen, så länge införseln af socker vida öfversteg den inhemska tillverkningen deraf. På det att emellertid sockerbruken ej af denna anledning skulle kunna göra sig en oskälig vinst på statskassans bekostnad, ville man dock af dem uttaga en accis, motsvarande den höjning i sockerpriset, som tullen möjliggjorde. I anslutning till dessa den tidens förhållanden motsvarande principer väckte herr S. A. Hedlund vid såväl 1867 som 1868 års riksdag förslag om införande af sockeraccis, men oaktadt

bevillningsutskottet det ena som det andra året med anledning af motionen tillstyrkte skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning i frågan, blef utskottets hemställan begge gångerna af Andra Kammaren afslagen. Först vid 1869 års riksdag, då bevillningsutskottet (i betänkande n:o 15) framlade ett positivt förslag till beskattning af inom riket tillverkadt hvitbetssocker, beslöt Riksdagen införandet af en sådan beskattning, att taga sin början 1 juli 1873 på så sätt, att från nämnda dag skulle skatten utgå med $^1/_5$ af sockertullen under tre år och sedermera för hvarje treårsperiod höjas med ytterligare $^1/_5$, intill dess skatten utgick med $^4/_5$ af tullens belopp.

Detta Riksdagens beslut blef genom kungörelse af den 15 oktober 1869 allmänheten delgifvet, och samtidigt beordrade Kongl. Maj:t kommerskollegium att verkställa utredning om sättet, på hvilket skatten framdeles skulle uttagas. För detta ändamål sändes adjunkten Joh. Lang till utlandet för att studera der rådande beskattningsmetoder, och vidare gafs i uppdrag åt en komité af tre personer att uppsätta förslag till erforderliga reglementariska föreskrifter. Den 28 september 1872 afgaf denna komité sitt betänkande, och det deri framlagda förslaget lades till grund för Kongl. Maj:ts proposition i ämnet till 1873 års Riksdag, hvilken bestämde utbytesprocenten af socker i förhållande till vigten af betorna till $6^1/_4$ för råa och till $31^1/_4$ för torkade betor. Härefter utfärdades den 30 maj 1873 förordning och ordningsstadga för hvitbetssockerfabrikerna i riket, och den 2 juni 1876 utfärdades kungörelse om den skatteförhöjning till $^2/_5$ af tullsatsen å socker, som skulle inträda den 1 juli samma år.

Härmed afstannade för en tid fullföljandet af Riksdagens 1869 fattade beslut. Vid 1879 års riksdag väcktes nemligen motion om, att tillverkningsafgiften skulle afskaffas, och ehuruväl denna motion icke blef bifallen, medförde den dock den påföljd, att Riksdagen beslöt, att tillverkningsafgiften skulle intill den 1 juli 1882 utgå med förutvarande belopp, eller $^2/_5$ af tullen, och vid 1882 års riksdag bestämdes ytterligare, att afgiften fortfarande skulle med nämnda belopp utgå. Vid 1886 års riksdag väcktes motion om tillverkningsafgiftens afskaffande, vid 1889 års riksdag om dess höjande och vid 1890 års riksdag återigen om afgiftens afskaffande, men alla dessa motioner blefvo afslagna.

Först vid 1891 års riksdag, då motion om tillverkningsafgiftens höjande ånyo väcktes, beslöt Riksdagen ej blott att höja denna afgift med 25 procent, eller till tullens halfva belopp, utan äfven att hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t vid framläggande af proposition angående den tullsats å socker, hvartill tullkomiténs betänkande kunde

gifva anledning (tullkomitén hade nemligen föreslagit att nedsätta råsockertullen till 18 öre eller till samma belopp, med hvilket den utgick 1873—1878), jemväl ville göra framställning om ändring i hvitbetssockeraccisen såväl i fråga om dess storlek som i afseende å sjelfva beskattningssystemet. Om den beslutade höjningen af beskattningen utfärdades kungörelse den 22 maj 1891.

Med anledning af Riksdagens skrifvelse tillsatte Kongl. Maj:t den 6 augusti 1891 en komité, som afgaf sitt betänkande den 7 april 1892, hvilket låg till grund för Kongl. Maj:ts proposition (n:o 2) till 1893 års Riksdag. Med anledning af denna proposition beslöt Riksdagen, att accisen skulle utgå med tullens halfva belopp, och att utbytet af socker skulle antagas af betornas vigt utgöra 7,5 procent till den 1 september 1897, 8,25 procent till samma dag 1895 och derefter 9 procent med undantag för nyanlagda fabriker, för hvilka det beräknade utbytet sattes 2 procent lägre under de första tre åren och 1 procent lägre för påföljande två år, hvarjemte för gotlandsfabriker tillika bestämdes ännu 1 procent lägre utbytesprocent för motsvarande tider. I öfverensstämmelse med detta Riksdagens beslut utfärdades den 19 maj 1893 ny och med få ändringar ännu gällande förordning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

Det vore helt naturligt, om man nu trodde, att i och med utfärdandet af nämnda förordning den angelägenhet, som utgjorde dess föremål, hade blifvit ordnad för en längre tid, eller åtminstone för de närmaste åren. Men detta blef icke händelsen, ty redan nästa år erhöll man under pågående riksdag officiel underrättelse om, att man på grund af den vid årets början kontraherade betodlingsarealen hade att under årets lopp motse odling af en dubbelt så stor för sockerproduktion afsedd qvantitet betor som föregående år. Tydligt är, att efter afverkning af denna betqvantitet ökningen af det inom landet tillverkade sockret skulle medföra en motsvarande minskning i sockerinförseln, och man beräknade, att minskningen i tullinkomst på socker skulle så mycket öfverstiga ökningen af accisen, att statsverket i det hela skulle förlora halfannan eller två millioner kronor i inkomst (bevillningsutskottets betänkande n:o 21). I verkligheten ökades sockerproduktionen inom landet under afverkningsåret 1894—95 med 29,723 ton råsocker, eller från 43,167 ton föregående år till 72,890 ton, och minskningen i införsel af råsocker år 1895 belöpte sig till 14,057 ton, eller nedgick från föregående år införda 17,097 ton till 3,040 ton. Motsvarande minskning i sockertullarna uppgick till 4,094,455 kronor och ökning af sockeraccisen till 2,567,153, hvadan statsverkets förlust blef 1,527,302

kronor. Utan tvifvel skulle statsverkets förlust blifvit ännu större, om icke sockerkonsumtionen från 1894 till 1895 stigit med något mer än 1 kilogram per individ, på grund förnämligast deraf att sockret samtidigt föll i pris med 7,5 öre per kilogram. Med anledning af de ändrade förhållanden i tillverkning och införsel af socker, som med året 1894 inträdde, beslöt samma års Riksdag anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån ändring i gällande bestämmelser angående beskattningen af hvitbetssockertillverkningen samt ändring i dermed sammanhängande förhållanden erfordrades i och för vederbörligt tillvaratagande af statsverkets finansiela intressen.

Svaret på denna Riksdagens skrifvelse af den 11 maj 1894 delgafs 1896 års Riksdag i en kongl. proposition n:o 38, aflemnad den 17 mars, i hvilken proposition föreslogs, att utbytesprocenten skulle höjas för de gamla fabrikerna till 10 procent intill 1 september 1898 och derefter till 10½ procent, samt för de yngre i förhållande dertill efter i förordningen af 19 maj 1893 angifna grunder. I det denna proposition åtföljande statsrådsprotokollet omförmäles bland annat, att förbrukningen af socker utgjort

år 1882	34,600	ton
» 1885	40,100	»
» 1888	43,900	»
» 1891	52,600	»
» 1892	56,600	»
» 1893	58,900	»
» 1894	71,000	»
» 1895	75,200	»

allt beräknadt såsom raffineradt socker, hvarvid råsocker evalverats till raffinad efter 90 procents rendement.

Statsverkets inkomst af socker och sirup hade varit

	Tullinkomst.	Tillverkningsafgift.	Summa.
år 1882	10,252,000	111,000	10,363,000
» 1885	10,860,000	334,000	11,194,000
» 1888	10,767,000	544,000	11,311,000
» 1891	9,242,000	1,847,000	11,089,000
» 1892	9,055,000	2,260,000	11,315,000
» 1893	8,334,000	2,719,000	11,553,000
» 1894	6,628,000	4,723,000	11,351,000
» 1895	2,391,000	7,139,000	9,530,000

Med anledning af denna kongl. proposition — hvilken utvisade, att ehuru sockerkonsumtionen under tio år 1885—95 nära fördubblats, hade likväl statsverkets inkomst af sockerbeskattningen hela tiden med undantag för året 1895, då den sjönk med ungefär 2 millioner kronor, varit ungefär densamma eller omkring 11 millioner kronor — befarade jag, att sockerintressena skulle hos oss, likasom förut i Tyskland och Frankrike, föra landet in på den väg, som i dessa länder med hänsyn till sockerlagstiftningen blifvit beträdd. Till förekommande af de allmänt erkända olägenheter, som sockerlagstiftningen i förenämnda länder för dem medfört, föranleddes jag att den 7 april i Andra Kammaren väcka motion (n:o 235) med anhållan, att Kongl. Maj:t till nästkommande Riksdag behagade framlägga förslag till hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och i samband dermed till sockertullarnes sänkande till sådana belopp, att de bereda hvitbetssockertillverkningen ett tillräckligt, men väl afpassadt tullskydd. I denna motion lemnade jag en historik öfver hvitbetssockertillverkningens utveckling inom landet, anförde de olägenheter, som sockerpremieringen i utlandet medfört för de länder, som medgåfvo sockerpremier, och de olägenheter med afseende på statsverkets inkomster och fördyrandet af en så betydande konsumtionsartikel som socker, hvilka accisen och illa afvägda sockertullar för staten och befolkningen medförde, samt påvisade de fördelar, som i många hänseenden skulle blifva en följd af sockeraccisens afskaffande och sockertullarnes sänkande till rimliga belopp. I det betänkande (n:o 25), som bevillningsutskottet afgaf öfver den dit hänvisade kongl. propositionen och min motion, tillstyrkte utskottet den kongl. propositionen med den ändring, att utbytesprocentens höjning till $10^1/_2$ skulle inträda redan 1 september 1896, men afstyrkte min motion, förnämligast på det skäl, att densamma afsåg en alltför genomgripande förändring. I en till utskottets betänkande fogad, af fyra utskottets ledamöter understödd reservation framhöll jag, att utskottet icke bort hafva alldeles underlåtit att i sitt betänkande framhålla, hurusom en höjning af utbytesprocenten utöfver den af utskottet föreslagna kunde i en snar framtid blifva af omständigheterna påkallad, på grund af betornas ständigt stigande sockerhalt, äfvensom att den stora ökning i tillverkningen af socker under året 1896, hvarom man då egde kännedom, kunde få den påföljd, att allt det tillverkade sockret icke skulle kunna inom landet afsättas, i följd hvaraf med icke ringa grad af säkerhet kunde antagas, att anspråk på restitution af skatten vid utförsel i den närmaste framtiden skulle framställas. Mot utskottets afstyrkande af min motion hade jag med hänsyn till sakens nyhet deremot icke något synnerligt att invända. Då frågan

förekom till afgörande i Andra Kammaren, framstälde jag på fleras anmodan och med anslutning till min motion och reservation ett modifieradt yrkande om att hos Konungen anhålla om utredning icke blott af de vilkor, hvarpå vid utförsel af socker restitution af hvitbetssockertillverkningsafgiften må beviljas, utan ock om de förutsättningar och vilkor, på hvilka hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna helt och hållet afskaffas, och anslöto sig vid voteringen om afslag på min motion 87 af kammarens ledamöter till förbemälda af mig under diskussionen framstälda yrkande. Hvad utskottet med anledning af den kongl. propositionen hemstält blef emellertid af begge kamrarne godkändt.

Då vid nyåret 1897 visade sig, att redan då hade af 1896 års betskörd tillverkats mera socker än under någon föregående kampanj, oaktadt af denna skörd endast något mer än två tredjedelar då blifvit afverkad, var det uppenbart, att en öfverproduktion af socker skulle inträda, och i öfvertygelse derom upptog herr Fjällbäck år 1897 i Andra Kammaren den motion (n:o 94), som jag vid förra årets riksdag hade väckt. Med åberopande af sin förra året lemnade motivering afstyrkte bevillningsutskottet (betänkande n:o 11) äfven denna gång den väckta motionen och tillrådde sockerfabrikanterna att såsom botemedel mot öfverproduktionen minska tillverkningen eller, hvilket är detsamma, inskränka betodlingen. I en till betänkandet fogad reservation — hvari särskildt framhölls, att då under tiden 1885—95 priset å socker sjunkit med 23 procent och konsumtionen under samma tid fördubblats, oaktadt folkmängden derunder endast ökats med 5 procent, så hade man anledning antaga, att om accisen borttoges och priset på socker derigenom kunde sänkas med ytterligare 27 procent, skulle detta otvifvelaktigt medföra en högst betydligt ökad konsumtion — upptog herr Collander det i motionen gjorda yrkandet, hvilket likväl blef af begge kamrarne afslaget.

Vid 1898 års riksdag väcktes i Första Kammaren af herr Wærn motion (n:o 35) om, att hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle från 1899 års början upphöra, och att samtidigt dermed tullen å råsocker skulle sänkas till 11,75 öre per kilogram och å raffinad till 16,5 öre per kilogram, och i Andra Kammaren af herrar Göthberg och Anderson i Hasselbol motion (n:o 17) om nedsättning af tullen å råsocker med ungefär 30 procent, eller till 16 öre pr kilogram, och i samband dermed nedsättning i accisen och i tullen å raffineradt socker i förhållande till nedsättningen i råsockertullen.

I den af herr Wærn väckta motionen redogjorde han för en den 11 mars 1897 till Kongl. Maj:t af sockerfabrikanter ingifven skrift, i

hvilken de, på grund deraf att konsumtionen af socker inom landet icke kunde upptaga produktionen af dylik vara och att i följd deraf sockerindustrien hotades med faran af en allvarsam och nära öfverhängande kris, anhöllo, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om medgifvande af skatterestitution vid utförsel af inhemskt socker.

Efter vederbörandes hörande förklarade Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 10 december 1897, att den af sökandena gjorda framställningen icke föranledde till någon åtgärd. Vidare framhölls i nämnda motion hvilken stor nationalekonomisk betydelse billigt socker hade för en hel del industrigrenar, som sysselsatte sig med tillverkningen af sockerfabrikat, hvarjemte påpekades några af de olägenheter sockeraccisen medförde. I det öfver de väckta motionerna afgifna betänkande (n:o 12), som bevillningsutskottet afgaf, hemstälde utskottet, att hvarken den ena eller andra motionen måtte af Riksdagen bifallas. Skälen för utskottets afslagsyrkande voro förnämligast, att utskottet ansåg det tvifvelaktigt, om sockrets billiggörande skulle kunna framkalla en industi för tillverkning af sådana alster, hvari socker ingår som en hufvudsaklig beståndsdel, och att afskaffandet af tillverkningsafgiften skulle medföra stora förändringar i vårt beskattningsväsende. I en till utskottets betänkande fogad reservation upptog jag utförligt till bemötande utskottets knapphändiga skäl för afslag och framstälde i densamma yrkande som i min till 1896 års Riksdag afgifna motion med tillägg, att förslaget om hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och sockertullarnes sänkning skulle grunda sig på föregående utredning. Vid ärendets föredragning i kamrarne bifölls utskottets hemställan i Första Kammaren utan votering, samt i Andra Kammaren efter votering med 131 nej mot 81 ja, som afgåfvos, till förmån för det yrkande, som jag i min reservation framstält.

Äfven under år 1898 hänvände sig sockerfabrikanterna till regeringen för att komma i åtnjutande af skatterestitution vid utförsel af socker, men erhöllo lika litet då som året förut något understöd för sin begäran. Vid 1899 års riksdag förnyade herr Wærn i motion (n:o 29) sitt förra året gjorda yrkande om accisens upphörande och sockertullarnes minskande med den ändring, att tiden, då detta skulle ske, sattes till 1 oktober 1900 och den föreslagna tullen å raffineradt socker höjdes till 18,5 öre per kilogram. I sin motion sökte herr Wærn visa, att statsverkets ställning var sådan, att ett afskaffande af hvitbetssockeraccisen mycket väl skulle kunna gå för sig utan att för den skull behöfva ersätta denna skatt med någon annan. För att gifva stöd åt en sådan uppfattning hade han fogat till

sin motion tre bilagor, hvilka redogjorde för statsverkets dels inkomster och dels utgifter 1889—97, samt slutligen en specificerad uppgift om införseln af olika varuslag under samma tid och de tullinkomster, som denna införsel på grund af tullförhöjningar för statsverket medförde. Bevillningsutskottet afstyrkte (betänkande n:o 15) på skäl, som förut under frågans behandling blifvit många gånger vederlagda, bifall till den af herr Wærn väckta motionen. Till betänkandet fogade jag en reservation, i hvilken i korthet framhölls, hvad jag i motion n:o 235 vid 1896 års riksdag och i min reservation till bevillningsutskottets betänkande n:o 12 vid 1898 års riksdag redan uttalat, nemligen den menliga verkan sockeraccisen medförde för sockerfabrikationen, betodlarne, statsverket, allmänheten och näringslifvet, hvarjemte lemnades en redogörelse för hvitbetssockertillverkningens utveckling i Danmark, för att dermed ådagalägga, att då sockerindustrien derstädes kan bestå och utvecklas med ett tullskydd af endast 1 ½ öre per kilogram, så kan det omöjligen vara förenadt med någon fara att här borttaga accisen och något sänka tullskyddet, hvilket nu faktiskt utgår med mer än 13 öre per kilogram. I det yrkande, hvari min reservation utmynnade, och hvilket vann understöd af två utskottets ledamöter, reducerade jag mina förut gjorda yrkanden i denna fråga dertill, att anhållan nu förnämligast gick ut på att få till stånd en undersökning om huru vida den af mig påyrkade reformen skulle kunna genomföras. Vid ärendets företagning till afgörande i kamrarne förelågo endast två yrkanden: om bifall till utskottets hemställan eller till det af mig i reservationen framstälda yrkande. Vid i begge kamrarne anställd omröstning bifölls utskottets hemställan i Första Kammaren med 77 röster mot 17, men afslogs i Andra Kammaren med 108 röster, som afgåfvos till förmån för min reservation, mot 98, som röstade för bifall till utskottets hemställan.

Efter att nu hafva lemnat en redogörelse för den behandling sockerfrågan rönt hos regeringen och i Riksdagen till tjenst för dem, som dermed icke förut hafva gjort sig förtrogna, skall här vidare meddelas några statistiska data till belysning af den inhemska sockertillverkningens och förbrukningens utveckling under senaste årtionde.

Under antagande att det under en tillverkningskampanj, oktober—januari, producerade sockret förbrukas under det kalenderår, då kampanjen afslutas, och att af råsocker erhålles 90 procent raffinad, så har tillgången på råsocker inom landet under 1890-talet varit i ton

	Inhemskt råsocker	Infördt råsocker	Infördt raffinad red. till råsocker	Summa råsocker
1890	14,626	29,934	12,821	57,381
1891	20,632	23,640	8,966	53,238
1892	26,843	24,446	7,451	58,740
1893	29,920	25,576	5,144	60,640
1894	43,168	17,097	4,668	64,933
Medeltal	27,038	24,138	7,810	58,986
1895	72,890	3,040	1,608	77,538
1896	62,114	3,996	461	66,571
1897	105,556	653	251	106,460
1898	88,935	510	242	89,687
1899	59,316	12,320	347	71,983
Medeltal	77,762	4,104	582	82,448

Af denna sammanställning framgår, att sockertillverkningen inom landet understeg införseln af utländskt socker ända till 1893, då jemvigt mellan tillverkning och införsel inträdde. Redan året derpå började tillverkningen öfverstiga införseln, och dermed fortgick så, att den senare år 1898 nära nog upphörde. Att den året 1899 betydligt ökades berodde, som bekant, på den dåliga betskörden 1898.

Under årtiondets senare hälft har den inhemska sockertillverkningen varit i årligt medeltal nära tre gånger så stor som under årtiondets förra hälft, och har sockertillgången inom landet under 1890-talet ökats med omkring 45 procent, oaktadt befolkningen samtidigt endast växt med omkring 4 procent. Dertill icke så litet bidragande torde hafva varit, att sockret samtidigt fallit 16 procent i pris.

Om man i sockerförbrukningen inräknar äfven sirup och antager, att socker ingår i sirupen med 60 procent, har införseln deraf varit i ton

	Sirup: införsel	Sirup: red. till råsocker	Tillgång å råsocker	Förbrukning: hela	Förbrukning: per individ
1890	10,588	6,354	57,381	63,735	12,8 kilogram
1891	10,228	6,138	53,238	59,376	
1892	11,001	6,600	58,740	65,340	13,8 »
1893	11,775	7,068	60,640	67,708	
1894	12,253	7,350	64,933	72,283	14,8 »
Medeltal	11,169	6,702	58,986	65,688	13,6 kilogram

	Sirup			Förbrukning	
	införsel	red. till råsocker	Tillgång å råsocker	hela	per individ
1895	13,284	7,968	77,538	85,506	16,2 kilogram
1896	13,882	8,328	66,571	74,899	
1897	13,995	8,400	106,460	114,860	
1898	15,556	9,336	89,687	99,023	19,0 »
1899	13,835	8,301	71,983	80,284	
Medeltal	14,110	8,466	82,448	90,914	18,0 kilogram.

Då vid raffinering af hvitbetsocker någon för hushållsbehof användbar sirup ej kan åstadkommas, åtminstone ej ännu så länge, har landets behof af denna vara måst tagas från utlandet, till större mängd, i samma mån det inhemska råsockret utträngt det utländska ur marknaden. Förbrukningen af sirup har i medeltal för de första fem åren af 1890-talet per individ uppgått till 2,32 kilogram, motsvarande 1,4 kilogram råsocker, och för de sista fem åren till 2,81 kilogram, motsvarande 1,68 kilogram råsocker. Under året 1898, då nästan endast inhemskt socker förbrukades, utgjorde motsvarande qvantiteter 3 och 1,8 kilogram.

Befolkningens hela sockerförbrukning ökades under 1890-talet med omkring 46 procent och per individ från dess första till dess sista hälft från 13,6 kilogram till 18 kilogram i årligt medeltal. År 1868 uppgick förbrukningen per individ till endast 5 kilogram.

Statsverkets inkomst af sockerbeskattningen har i tusental kronor varit

	Tullinkomst	Accis	Summa
1890	11,901	998	12,899
1891	9,242	1,847	11,089
1892	9,058	2,260	11,318
1893	8,949	2,719	11,668
1894	6,628	4,723	11,351
Summa	45,778	12,547	58,325
1895	2,519	7,139	9,658
1896	2,599	7,726	10,325
1897	1,630	11,009	12,639
1898	1,745	6,318	8,063
1899	4,382	7,484	11,866
Summa	12,875	39,676	52,551

Af förestående öfversigt af statsverkets inkomst af sockerbeskattningen finner man, att denna inkomst var 5,77 millioner kronor mindre under 1890-talets senare än under dettas förra hälft, hvilket är så mycket mera anmärkningsvärdt, som sockerförbrukningen i sin helhet under senare hälften med 38 procent öfverstigit den under förra hälften, och någon ändring i tullsatserna å socker under tiden icke egt rum. Förklaringen dertill är att söka deri, att inkomsten af tullen och af accisen under de begge femårsperioderna bytt om plats med afseende å deras betydelse för skattebeloppets storlek. Då tullinkomsten af socker under första perioden utgjorde nära 79 procent af hela statsverkets inkomst af sockerbeskattningen, uppgick den under sista perioden till endast 24 procent deraf. Den roll, accisen i och för beskattningsinkomsten spelade under första perioden, öfvertogs af tullinkomsten i den senare, under hvilken accisen ersatte tullinkomsten under den förra, men i begge fallen var accisen mindre än den tullinkomst, som den skulle ersätta. Att inkomsten af sockerbeskattningen under sådant förhållande skulle för statsverket minskas, oaktadt sockerförbrukningen så högst betydligt ökats, beror naturligtvis derpå, att af tullen tillflöt staten hela inkomsten, men af accisen endast halfva tullbeloppet. Men icke ens detta kom staten helt till godo på grund af sättet, hvarpå det inom landet tillverkade sockret beskattades.

För att visa den förlust, statsverket i sistnämnda hänseende under 1890-talet lidit, hänvisas till efterföljande tabell.

	Afverkade betor i ton	Utbytesprocent verklig	Utbytesprocent beräknad	Utbytesprocent skattefri	Skattefritt socker i ton
1889—90	136,813	10,69	6,25	4,44	6,074
1890—91	218,228	9,45	6,25	3,20	6,983
1891—92	260,064	10,32	6,25	4,07	10,585
1892—93	277,443	10,78	6,25	4,53	12,568
1893—94	373,962	11,54	7,50	4,04	15,109
Summa	1,266,510	—	—	—	51,319
1894—95	628,480	11,60	8,25	3,35	21,055
1895—96	538,710	11,75	9,00	2,75	14,814
1896—97	890,240	11,86	10,50	1,36	12,107
1897—98	716,141	12,42	10,50	1,92	13,749
1898—99	480,931	12,33	10,50	1,83	8,800
Summa	3,254,502	—	—	—	70,552

Det visar sig häraf, att oaktadt det beräknade sockerutbytet af betorna under 1890-talet höjts med ej mindre än 4,25 procent, eller från 6,25 till 10,50, har likväl på grund af betornas stigande sockerhalt statsverkets förlust på sockeraccisen år efter annat upprepats i följd deraf, att den beräknade utbytesprocenten hvarje år understigit den verkliga, någon gång med till och med 4,53 procent. I medeltal för de senaste tio åren har denna skilnad i utbytesprocent uppgått till öfver 3 procent, och i följd deraf har det socker, som under 1890-talet undandragits beskattning, uppgått till ej mindre än 121,844 ton, för hvilken tillverkningsqvantitet skatt rätteligen skulle hafva utgått med 14,316 millioner kronor eller i årligt medeltal med 1,432 million kronor. Denna statsverkets årliga förlust har derjemte under 1890-talet tilltagit från att under första femårsperioden hafva varit i medeltal 1,206 million kronor till 1,657 million kronor i medeltal under den sista.

År 1897—98 tillverkades vid 19 sockerbruk 88,935 ton råsocker, som antagligen förbrukades 1898 jemte det socker, som under detta år infördes, eller tillsammans 89,687 ton. Antager man, att priset å detta socker vid försäljningen öfverstigit det å verldsmarknaden gällande med tullens hela belopp eller 235 kronor per ton, så hade befolkningen för sitt behof af socker fått betala ett öfverpris af 21,07 millioner kronor, hvartill bör läggas tullen 1,56 million kronor för införda 15,556 ton sirup. Sockerskatten, beräknad på detta sätt, utgick sålunda 1898 i sin helhet med tillsammans 22,64 millioner kronor, eller fördelad på befolkningen med 4,47 kronor per individ. Af denna skatt kunde dock staten icke tillgodogöra sig mer än 45 procent eller 8,498,000 kronor i sockeraccis och 1,745,000 kronor i införseltull, tillsammans 10,24 millioner kronor. Återstoden 12,4 millioner kronor fick befolkningen betala till sockerbruken dels i lagstadgadt tullskydd med 10,45 millioner kronor, dels med 1,95 million kronor för den vinst sockerbruken förskaffade sig, derför att mer än 15 procent af hela sockertillverkningen icke beskattades, eftersom den verkliga utbytesprocenten öfversteg den beräknade med 1,92 procent. Hade statsverket ej drabbats af sistnämnda skatteförlust, så skulle af det öfverpris på socker, som befolkningen fick betala, eller 22,64 millioner kronor, statsverket i skatt hafva erhållit 12,2 millioner kronor och sockerbruken i tullskydd bekommit 10,44 millioner kronor i stället för nu erhållna 12,40 millioner kronor. Det lagliga tullskyddet, som varit och är afsedt att utgöra hälften af råsockertullen, eller 11,75 öre per kilogram, utgick, på grund af att en för låg utbytesprocent låg till grund för beskattningen, i verkligheten med 13,8 öre per kilogram år 1897—98 och med 13,7 öre år 1898—99.

Under förutsättning att året 1897—98 sockeraccisen varit afskaffad och att sockertullarne 1898 tillika varit nedsatta till hälften af de nu gällande, eller snarare måhända till 16 öre för raffinad, 11 öre för råsocker och till 5 öre för sirup, allt per kilogram, hvarigenom priset på raffinad kunnat nedsättas från 54,67 till 42,5 öre per kilogram och för råsocker från 45 till 32,5 öre per kilogram, hvilka pris ungefär motsvara dem, som i Danmark äro gällande, men äro betydligt högre än prisen i England, der raffinad kostar 24 à 25 öre per kilogram — så skulle landets befolkning för sitt sockerbehof år 1898 fått betala ett öfverpris allenast af 10,65 millioner kronor, i stället för ofvan angifna 22,64 millioner kronor. Af dessa 10,65 millioner kronor skulle hafva kommit sockerbruken till godo ett tullskydd, beräknadt efter 11 öre pr kilogram eller 50 procent af det på verldsmarknaden gällande råsockerpriset, af 9,78 millioner kronor, eller mer än en half million kronor för hvart och ett af de 19 sockerbruken. Visserligen hade under sådana förhållanden statsverket i sockerskatt icke erhållit mer än 869 tusen kronor och sålunda, om man så vill, gått förlustigt en inkomst af 9,37 millioner kronor, men i stället hade befolkningen för sitt sockerbehof fått betala 11,99 millioner kronor mindre och derigenom vunnit en 27 procent större förmåga att med annan skatt ersätta denna statsverkets förlorade inkomst. För den enskildes hushållning hade verkan blifvit den, att i medeltal hvarje individ af befolkningen gjort en besparing på sitt inköp af socker af 2,37 kronor, hvilken besparing på en familj af fem personer gjort 11,85 kronor om året.

Nu har visserligen bevillningsutskottet, utan att derför anföra några bevis, gång på gång förklarat, att statsverket icke kan tåla vid en sådan minskning i sina inkomster som den, hvilken skulle blifva en följd af att sockeraccisen afskaffades och att sockertullarne i förhållande dertill sänktes. Men gör man detta påstående till föremål för närmare granskning, skall man deremot finna, att statsverket mycket väl kan afstå från denna inkomst utan fara att för den skull icke få sina utgifter betäckta.

Från år 1880 till och med 1899 hafva statsregleringarne hvarje år lemnat öfverskott med undantag för åren 1887, 1891 och 1892. Förstnämnda år var bristen 4,75 millioner kronor, samt hvart och ett af de begge sistnämnda omkring 650 tusen. Under 1880-talet utgjorde statsöfverskottet sammanlagdt 51,88 millioner kronor, eller i årligt medeltal 5,188 millioner kronor, och under 1890-talet 112,72 millioner kronor eller i årligt medeltal 11,27 millioner kronor, således mer än dubbelt så stort som under föregående årtionde. De stora statsöfver-

skottens tid infaller likväl under den senaste femårsperioden. De voro nemligen:

år 1895	14,229,117	kronor
» 1896	12,106,010	»
» 1897	21,129,227	»
» 1898	24,339,996	»
» 1899	26,399,000	»
	98,203,350	kronor

Af öfverskotten på 1890-talet, tillsammans 112,72 millioner kronor, härflöto icke mindre än 77 procent från de belopp, hvarmed inkomsterna å tull, bränvin och sockeraccis i verkligheten öfverstego de i riksstaten beräknade. Under 1890-talet hade nemligen i statskassan influtit

för tull	430,5	millioner	kronor
„ bränvin	164,7	„	„
„ hvitbetssocker	52,2	„	„
tillsammans	647,4	millioner	kronor,

men i riksstaten voro dessa inkomster beräknade

för tull till	370,5	millioner	kronor
„ bränvin	143,0	„	„
„ hvitbetssocker	46,5	„	„
tillsammans	560	millioner	kronor,

hvadan på dessa poster uppstod ett öfverskott af sammanlagdt 87,4 millioner kronor, eller i årligt medeltal 8,74 millioner kronor. Lägges härtill inkomsten af bevillningen för fast egendom och inkomst tillika med den under åren 1893—96 utgående tilläggsbevillningen, i riksstaten beräknade till 59,14 millioner kronor, men i verkligheten utgående med 67,07 millioner kronor, så uppkom endast på denna inkomsttitel under 1890-talet ett sammanlagdt öfverskott af 7,93 millioner kronor, som tillsammans med förenämnda öfverskott 87,4 millioner kronor gör 95,33 millioner kronor. Tager man särskildt i betraktande de sista fem åren 1895—99, så utgjorde öfverskotten på dessa års statsregleringar tillsammans 98,2 millioner kronor, eller i årligt medeltal 19,64 millioner kronor, af hvilka tull, bränvin och hvitbetssockeraccisen lemnade 69,3 millioner kronor och bevillningen af fast egendom och inkomst 4,43 millioner kronor, eller tillsammans 73,73 millioner kronor, motsvarande

75 procent af hela öfverskottet och utgörande i årligt medeltal 14,75 millioner kronor.

Under åren 1895—99 har sockeraccisen i medeltal uppgått till 7,94 millioner kronor om året och sockertullarne till 2,57 millioner kronor. Om nu under nämnda femårsperiod sockeraccisen varit afskaffad och sockertullarne sänkta till hälften mot hvad de varit och äro, så är det sant, att staten derigenom årligen skulle hafva gått miste om en inkomst af 9,22 millioner kronor. Men på det sätt bevillningsutskottet under nämnda tid utfört de beräkningar öfver af bevillningarne påräkneliga inkomster, som det åligger utskottet att hvarje år uppgöra, visar det sig nu, att statsverket oafsedt förutnämnda mistade inkomst i alla fall skulle under femårsperioden 1895—99 hafva haft att påräkna ett årligt öfverskott af mer än 5,5 millioner kronor. Det torde vid sådant förhållande svårligen kunna försvaras att vidare påstå, att en sådan reform som den, hvilken afses med sockeraccisens borttagande, icke låter sig göra af hänsyn dertill, att statsverket icke skulle få inkomster nog för att dermed betäcka sina utgifter, och dermed är ock undanröjd den vigtigaste invändning, som bevillningsutskottet anfört mot reformens genomförande.

Beträffande de fördelar, som för befolkningen, sockerindustrien, betodlingen och näringslifvet vore att af en sådan reform påräkna, tillåter jag mig hänvisa till motionerna n:o 235 vid 1896 års riksdag i Andra Kammaren, n:o 35 vid 1898 års riksdag och n:o 29 vid 1899 års riksdag, begge i Första Kammaren, samt till reservationerna vid bevillningsutskottsbetänkandena n:o 25 vid 1896 års riksdag, n:o 11 vid 1897 års riksdag, n:o 12 vid 1898 års riksdag och n:o 15 vid 1899 års riksdag.»

Hvitbetssockertillverkningsafgiften har under nedannämnda år utgjort:

år 1888	kronor	544,345
„ 1889	„	635,812
„ 1890	„	997,976
„ 1891	„	1,846,578
„ 1892	„	2,260,496
„ 1893	„	2,718,927
„ 1894	„	4,723,275

år 1895	kronor	7,139,148
„ 1896	„	7,726,387
„ 1897	„	11,008,906
„ 1898	„	6,317,671
„ 1899	„	7,483,948.

Frågan om hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och nedsättning af tullen å socker har flerfaldiga gånger varit föremål för Riksdagens pröfning, och får utskottet angående denna frågas föregående behandling hänvisa till den utförliga redogörelse, som herr Fredholm i detta hänseende i sin här ofvan intagna motion lemnat.

Vid behandling af herr Wærns sistlidet år väckta motion yttrade bevillningsutskottet, att genom antagande af herr Wærns förslag om upphäfvande af hvitbetssockertillverkningsafgiften och nedsättning af tullen å socker en sänkning af priset å socker väl skulle komma till stånd och i följd deraf större möjlighet beredas för utvecklingen af en industri för tillverkning af sådana alster, hvari socker ingår såsom hufvudsaklig beståndsdel. Det syntes utskottet dock tvifvelaktigt, huruvida inom landet förefunnes de förutsättningar i öfrigt, som erfordrades för en mera omfattande industri af dylik art, hvadan från denna synpunkt icke, enligt utskottets åsigt, kunde hemtas tillräckligt stöd för en åtgärd af så stor betydelse för statsverkets ekonomi som den ifrågavarande. Beträffande den förmån, som skulle beredas allmänheten genom ett billigare pris på socker, framhöll utskottet, att någon ytterligare nedsättning af priset på denna vara icke vore af behofvet påkallad, då detta pris under de senare åren högst väsentligt nedgått i förhållande till de pris, som förr varit rådande, och då sockerproduktionen i hela verlden vore alltjemt i stigande, på grund hvaraf priset sannolikt komme att än ytterligare nedgå. I detta hänseende meddelades af utskottet en tabell, upptagande fabrikernas genomsnittspris å de olika slagen af raffineradt socker för kilogram i medeltal under åren 1871—1898, hvilken tabell, nu fullständigad för år 1899, utskottet ansett böra här intagas, så lydande:

År 1871	102,00	öre
„ 1872	97,71	„
„ 1873	72,07	„
„ 1874	88,43	„
„ 1875	89,65	„
„ 1876	87,23	„

år	1877	94,82 öre
„	1878	87,28 „
„	1879	88,64 „
„	1880	90,49 „
„	1881	93,29 „
„	1882	91,22 „
„	1883	86,53 „
„	1884	76,61 „
„	1885	71,39 „
„	1886	68,48 „
„	1887	62,60 „
„	1888	65,80 „
„	1889	69,61 „
„	1890	64,50 „
„	1891	64,93 „
„	1892	67,27 „
„	1893	68,50 „
„	1894	61,40 „
„	1895	53,84 „
„	1896	57,67 „
„	1897	48,49 „
„	1898	54,67 „
„	1899	56,19 „

Vidare anförde sistlidet års bevillningsutskott, att mot upphäfvande af tillverkningsafgiften talade ock den omständigheten, att förbrukningen af socker måste anses såsom ett lämpligt föremål för beskattning, i det att denna vara vore att betrakta, åtminstone i viss mån, såsom ett njutningsmedel samt förbrukades i långt större myckenhet af de förmögnare samhällsklasserna än af de mindre bemedlade.

Såsom den vigtigaste synpunkten vid frågans afgörande framhöll emellertid utskottet hvitbetssockertillverkningsafgiftens stora betydelse för statsbudgeten. Det vore att märka, yttrade utskottet, att med den fortgående utvecklingen på alla områden jemväl följde ökade utgifter för statsverket, i följd hvaraf det icke vore antagligt, att staten utan olägenhet skulle kunna undvara en så betydande inkomst som den, hvilken genom denna skattetitel under de senare åren tillförts statsverket. Stora förändringar i vårt beskattningsväsen skulle sålunda inom en ej aflägsen framtid sannolikt kräfvas för att ersätta den

minskning i statsverkets inkomster, som genom upphäfvande af hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle blifva en följd; och utskottet ansåge ingalunda, att ett utbyte af ifrågavarande skatt mot skatter af annan art skulle vare sig för statsverket eller för de skattdragande vara förmånligare än nu gällande förhållanden.

De skäl, som sålunda anförts mot hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och den dermed sammanhängande frågan om nedsättning af tullen å socker, kan utskottet för sin del icke finna vara vederlagda af hvad i nu förevarande motioner anförts; och då några förändrade förhållanden i detta hänseende icke inträdt, får utskottet, som i likhet med föregående års bevillningsutskott anser ifrågavarande afgift böra bibehållas, såsom skäl för denna sin åsigt åberopa hvad föregående års bevillningsutskott anfört.

Slutligen vill utskottet i anledning af herr Byströms förslag erinra, att tiden för tillämpningen af ett beslut om hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och motsvarande nedsättning af tullen å socker icke lämpligen kan bestämmas till den 1 januari. Då betafverkningen i allmänhet sker i slutet af kalenderåret och skatten dervid erlägges af sockerfabrikanterna, skulle nemligen dessa, om berörda nedsättning af tullen å socker blefve gällande vid ingången af påföljande år, icke kunna utan betydande förlust vinna afsättning för den då redan beskattade tillverkningen. Vid en sådan åtgärd måste jemväl tagas hänsyn till sockerraffinaderierna, hvilka skulle kunna tillskyndas en afsevärd förlust, derest de, sedan inköp skett af råsocker till nu gällande pris, icke skulle kunna vinna afsättning af sin vara annat än till det lägre pris, som skulle blifva en följd af sockertullens sänkning. Då utskottet icke ansett sig kunna biträda ifrågavarande motioner, har utskottet emellertid saknat anledning att närmare utreda denna fråga, likasom utskottet af samma skäl icke velat inlåta sig på frågan om det inbördes förhållandet mellan tullsatsernas storlek för det ena eller andra slaget af socker eller att vidtaga den utredning, som varit erforderlig rörande de förändringar i andra tullsatser, som icke kunde undvikas, i händelse sockertullen nedsattes.

På sålunda anförda skäl hemställer utskottet,

1:o) att herr Byströms ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o) att herrar Andersons och Göthbergs motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

3:o) att herr Fredholms motion icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1900.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

af herr *Fredholm*, med hvilken herrar *Lundström*, *J. Bromée* och *S. M. Olsson* instämt:

»I föreliggande, 26 sidor digra betänkande förekommer endast på sista sidan ett fåtal rader, som icke förut stått att läsa i riksdagshandlingarne. Dessa få rader hafva likväl varit tillräckligt många för att sätta utskottet i tillfälle att angifva det skäl, som enligt utskottets mening varit nog för att på ett tillfyllestgörande sätt motivera ett afslag å de väckta motionerna om en billigare sockerbeskattning. Då utskottet förra året afslog likartade framställningar, har utskottet ansett detta utgöra tillräcklig anledning att göra sammaledes äfven i år. Utskottet förmenar nemligen, att de skäl, som det anförde i sitt förra året afgifna betänkande (hvilket återfinnes på sid. 24 och 25 i det nu föreliggande) icke blifvit vederlagda.

Förhölle det sig verkligen så, som utskottet nu förmenar, skulle man knappast kunna rigta någon befogad anmärkning mot den brist på motivering, som är så utmärkande för den hemställan, utskottet gör i år. Men enligt min uppfattning förhåller det sig icke så som utskottet förmenar, utan alldeles tvärtom; ty utskottets förra året anförda skäl hafva både nu och förut blifvit upptagna till granskning och icke befunnits hållbara. Vore denna uppfattning endast min, så skulle rigtigheten af densamma gent emot utskottets motsatta utan svårighet kunna dragas i tvifvelsmål. Men eftersom vid sistlidna års riksdag, då det nu af utskottet åberopade betänkandet gjordes till föremål för kamrarnes granskning, förberörda af mig uttalade uppfattning omfattades af Riksdagens Andra Kammare, hvilken under-

kände de skäl, som af utskottet då anfördes och som utskottet nu icke kan finna vara vederlagda, så synes mig detta förhållande hafva bort utgöra anledning nog för att utskottet nu skulle hafva tagit frågan under förnyad ompröfning och särskildt för att hafva sökt åstadkomma bättre bevis för påståendet, att de af utskottet förra året anförda skälen icke blifvit vederlagda, än allenast det af utskottet nu anförda, eller det att utskottet icke *kunnat* finna några.

Då det emellertid torde kunna befaras, att, i brist på den ledning för omdömet, som en af utskottet gjord utredning skulle kunna hafva lemnat Riksdagens ledamöter, många af dem skola känna sig obenägna att nu omfatta ett från de bestående förhållandena något mera afvikande förslag, vågar jag icke yrka bifall till den hemställan, som jag gjort i min motion. I stället skall jag för denna gång inskränka mig till att yrka bifall till en begäran om utredning af frågan — en begäran, som Andra Kammaren vid sistlidna års riksdag tillstyrkte och hvarom herrar O. Anderson i Hasselbol och A. H. Göthberg i sin vid denna riksdag väckta motion anhållit

I anslutning härtill får jag således hemställa, att Riksdagen ville med afslag å utskottets hemställan besluta

att i skrifvelse till Konungen anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda huruvida, hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna afskaffas samt sockertullarna i samband dermed sänkas till sådana belopp, att de bereda sockerindustrien ett tillräckligt men väl afpassadt tullskydd, samt derom till Riksdagen framlägga förslag.»

af herr *af Burén*, hvilken yttrat:

»Om Riksdagen skulle fatta beslut att afskaffa hvitbetssockertillverkningsafgiften, så skulle deraf följa, att sockerprisen nedbringades med minst tio öre per kilogram.

Hvilken stor betydelse detta skulle få för vårt land, hafva motionärerna såväl vid denna som vid föregående riksdagar med all önskvärd tydlighet framhållit och visat, att derigenom skulle icke blott en orättvis beskattning upphöra utan äfven och framför allt oöfverskådliga fördelar tillskyndas vårt land genom billigare socker för eget behof, genom framkallandet af nya industrier och genom exportmöjligheter

till länder, som icke kunna producera socker, mångfaldigt uppvägande den minskning i statsinkomster, som afskaffandet af accisen skulle medföra. Det är herr Wærn och herr Fredholm, som uti sina motioner på ett synnerligen förtjenstfullt sätt framhållit dessa synpunkter. Jag har derför inom utskottet yrkat på genomförandet af denna reform och *i denna del* instämt med motionärerna. Deremot har jag icke kunnat biträda motionärernas förslag att samtidigt nedsätta sockertullarne. För den industri det närmast rör är det alltid en stor fara att rubba en tullsats *nedåt*, och ännu farligare blifver det, då denna industri, såsom förhållandet är med sockerindustrien, är af stor betydelse för landet i sin helhet. Dessutom är en sänkning af tullsatserna i detta fall högst onödig, emedan det visat sig, att nuvarande sockertullar ingalunda *vid förefallande behof* omöjliggöra import. Importen af socker har nemligen med nuvarande sockertullar utgjort:

år	1895	Socker,	raffineradt,	alla	slag	837,000	kilogram
»	»	»	oraffineradt	»	»	3,309,000	»
»	1896	»	raffineradt	»	»	675,000	»
»	»	»	oraffineradt	»	»	2,007,000	»
»	1897	»	raffineradt	»	»	221,000	»
»	»	»	oraffineradt	»	»	822,000	»
»	1898	»	raffineradt	»	»	239,000	»
»	»	»	oraffineradt	»	»	269,000	»
»	1899	»	raffineradt	»	»	312,000	»
»	»	»	oraffineradt	»	»	12,320,000	»

Det är, synes mig, alldeles uppenbart, att om Riksdagen skulle acceptera motionärernas yrkande på nedsättning af sockertullarne med 50 procent, så skulle vårt land öfversvämmas af den utländska öfverproduktionen, som alltid utbjudes till underpris och är understödd med exportpremier. Den naturliga följden häraf vore den, att vår inhemska svenska sockerproduktion tillintetgjordes och att det svenska jordbruket i södra Sverige och på Gotland omgestaltades från odling af sockerbetor till odling af uteslutande spanmål; men hvilken oreda och förlust skulle ej detta åstadkomma för såväl sockertillverkningen som för betodlingen, då deremot genom accisens afskaffande och status quo för sockertullarne reformen ej skulle åstadkomma några som helst slitningar eller förluster, utan idel fördelar för såväl den ena som den andra parten, å ena sidan billigare socker och å andra sidan trygghet för fabrikationen.

De slitningar och strider, som *nu* förefinnas, äro enligt min uppfattning beroende på accisen. Afskaffas densamma, så upphöra de.

Man har inom utskottet gjort den invändningen, att om ej sockertullarne på samma gång sänkas, så skulle sockerfabrikerna bilda s. k. »ringar», uppskörta allmänheten och derigenom göra en oskälig vinst, men denna invändning är utan tvifvel obefogad, då Riksdagen har i sin hand att bestämma om sockertullarne, hvilket utgör ett fullt tillräckligt korrektiv för att ej sockerfabrikerna skola missbruka sin magtställning. För öfrigt är redan nu konkurrensen mellan sockerfabrikerna mycket stor, så att man icke behöfver befara hvarken det ena eller det andra. Erfarenheten har dessutom visat, att de försök, som gjorts inom vårt land att bilda s. k. »ringar» för att hålla upp prisen, såsom förhållandet varit inom vissa delar af vår jernindustri, alltid misslyckats. Derför borgar den s. k. »kungliga svenska afundsjukan».

Sannolikt hade hvitbetssockertillverkningsafgiften redan varit afskaffad, om man ej sammanbundit afskaffandet af accisen med sänkningen af sockertullarne, emedan dessa båda faktorer icke hafva något som helst med hvarandra att skaffa. De utgöra tvenne vidt från hvarandra skilda saker. Den ena en skatt, den andra ett skydd. Det är denna sambindning, som förvillat begreppen. Emellertid lärer väl ej frågan kunna lösas, huru enkel enligt min uppfattning den i sjelfva verket är, utan att Kongl. Maj:t tar frågan om hand och utreder densamma, hvarför jag hemställer,

att Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna afskaffas utan att hvitbetssockertillverkningen komme i sämre ställning än den förut varit.

af herr grefve *H. E. G. Hamilton*, som ansett utskottet, med anledning af de väckta motionerna, hafva bort hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka vilkor hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna afskaffas och, derest sådant för statens finanser funnes erforderligt, fullständigt eller delvis ersättas af andra konsumtionsskatter, äfven-

som för Riksdagen framlägga resultatet af dessa utredningar och framställa de förslag, som af utredningarna kunde föranledas;

samt af herr *G. Jansson*, som instämt i herr Fredholms skrifvelseförslag.